

Autoratlīdzība par bibliotēkās izsniegtajām grāmatām

2005.gada decembrī valdība piešķīra 268 100 latus autortiesību īpašnieku atalgošanai par viņu darbu izmantojumu Latvijas bibliotēkās 2003. un 2004.gadā.

Saskaņā ar LR Ministru kabineta noteikumiem Nr.444 "Noteikumi par publisko patapinājumu" (2004.gada 27.aprīlī) ziņas par bibliotēkās izmantotajiem autoru darbiem jāsniedz Latvijas Nacionālajai bibliotēkai (LNB), bet Autortiesību un komunikēšanās konsultāciju aģentūrai/Latvijas Autoru apvienībai (AKKA/LAA) jāsedz izdevumi par šīs informācijas sagatavošanu.

Līdz šim šādu statistisko datu LNB rīcībā nebija, jo LR Centrālā statistikas pārvalde neprasa iekļaut gadskārtējos bibliotēku darba rādītājos ziņas par konkrētu izdevumu izsniegumu lasītājiem. Detalizētas ziņas par grāmatu apriti nenodrošina arī automatizētās bibliotēku informācijas sistēmas *ALISE* (publiskajās bibliotēkās) un *Aleph 500* (zinātniskajās bibliotēkās).

Lai noskaidrotu konkrētu autoru konkrētu darbu izmantošanu bibliotēkās konkrētā laikposmā, LNB saskaņā ar līgumu ar AKKA/LAA un sadarbībā ar Bauskas Centrālo bibliotēku, Bauskas bērnu bibliotēku, Bauskas rajona Codes pagasta bibliotēku, Jēkabpils galveno bibliotēku, Jēkabpils rajona Dunavas pagasta bibliotēku, Valkas pilsētas bibliotēku, Valkas rajona Vijciema pagasta bibliotēku, Ventspils bibliotēku, Ventspils rajona Zlēku pagasta bibliotēku un Rīgas Centrālās bibliotēkas mūzikas salonbibliotēku "Tilts" veica dokumentālu pētījumu "Autoru darbu izmantošana Latvijas bibliotēkās: 2003-2005".

Pētījuma objekts — Latvijā izdotie nacionālo autoru darbi (visās valodās) un citvalstu rakstnieku sacerējumu tulkojumi latviešu valodā. Izstrādājot īpašu programmatūru un piesaistot kompetentus darbiniekus, LNB izveidoja pamatdatubāzi, kas aptver 15 088 ierakstus un kur līdz ar grāmatu nosaukumiem, izdošanas ziņām, UDK un ISBN numuriem fiksēts arī būtiskākais — katra izdevuma autortiesību īpašnieki, t.i., autori, mākslinieki, tulkotāji, sastādītāji.

Savukārt pētījumā iesaistītās bibliotēkas, izmantojot gan lokālos elektroniskos katalogus un datubāzes, gan tradicionālo dokumentāciju — grāmatu pasītes (ziņas par konkrētu grāmatu izsniegumiem) un lasītāju kartītes (ziņas par konkrētu lasītāju pieprasījumiem) LNB izveidotajā autoru un viņu darbu datubāzē ierakstīja ziņas par katra izdevuma patapinājumu 2003., 2004. un 2005.gadā. Bibliotēkas arī papildināja pamatdatubāzi, fiksējot informāciju par tur neiekļautiem, bet viņu krājumos esošiem izdevumiem un to izsniegumu lasītājiem.

Pētījuma rezultātā iegūtā statistiskā informācija ir dokumentāli pamatota, autoritatīva un vispārināma uz Latvijas bibliotēkām kopumā. Statistisko datu galīgo apstrādi veic AKKA/LAA, kas, vadoties pēc šīm ziņām, noteiks samaksu bibliotēkās izmantoto darbu autoriem, sastādītājiem, tulkotājiem, māksliniekiem.

Pēc pētījuma veicēju prognozēm, piemēram, Jēkabpils apkaimē visvairāk lasītās latviešu autore ir Anna Skaidrīte Gailīte, Laima Muktupāvela, Biruta Eglīte, Ineta Meimane. Bērnu literatūrā pirmajā sešniekā ir ārzemju autori, tātad, lielāku naudu, domājams, iegūs tulkotāji.

Sirsnīgs paldies visiem Nacionālajā bibliotēkā, pilsētu un pagastu bibliotēkās, kuri ar sapratni un atdevi piedalījās darbietilpīgajā un laikietilpīgajā pētījumā.

Līdzīgs pētījums būs jāveic arī nākamgad, manuāli uzskaitot konkrētu autoru konkrētu darbu izsniegumu bibliotēkās 2006. gadā. Cerams, ka, sākot ar 2007.gadu, grāmatu un citu izdevumu apriti bibliotēkās fiksēs integrētās bibliotēku informācijas sistēmas, tādējādi atvieglojot datu kopsavilkšanu par publisko patapinājumu.

Savukārt autori, saņēmuši atlīdzību par savu darbu izmantošanu bibliotēkās, cerams, neliels arī savu sacerējumu priekšlasišanu jeb (lietojot AKKA/LAA terminoloģiju) publisko izpildījumu bibliotēkās, īpaši bērnu auditorijās.

Galvenā redaktore